

Važnost komunikacije s djelima vizualne kulture / Sloboda i koncept

Gojkov, Zorica

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:954405>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

ODSJEK ZA VIZUALNE I MEDIJSKE UMJETNOSTI

DIPLOMSKI STUDIJ LIKOVNE KULTURE

ZORICA GOJKOV

**VAŽNOST KOMUNIKACIJE S DJELIMA VIZUALNE KULTURE U
OSNOVNOJ ŠKOLI**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc.art, ZLATKO KOZINA

Osijek , 2021.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Zorica Gojkov potvrđujem da je moj diplomski rad pod naslovom „Važnost komunikacije s djelima vizualne kulture u osnovnoj školi” te mentorstvom doc.,art. Zlatka Kozine rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanove.

U Osijeku, _____

Potpis

SAŽETAK

Uloga komunikacije učenika s djelima vizualne kulture jako je bitna za razvoj djece. Ovaj diplomski rad govorit će kako poticati komunikaciju s djelima vizualne kulture kod djece, koliko je ona bitna te kakva je njezina uloga u daljnjim aspektima života učenika. Razvojne faze crteža učenika su također važne za razvoj komunikacije te ih nikako ne treba preskakati nego ih treba spoznati i primjenjivati kako bi se likovnost razvijala u pravom smislu i poticala učenike na što bolje vizualne spoznaje. Psihoterapeutski crtež može služiti kao velika pomoć pri likovnom izražavanju i pomoći pri rješavanju problema djeteta. Proces psihoterapije je efikasan te može ugraditi u svijest zanimanje za likovnost. Nastava u muzejima uvelike je korisna pri razvoju komunikacije djece s različitim djelima likovne umjetnosti zato što učenici ovim načinom imaju priliku biti u izravnom kontaktu s pravim umjetničkim djelima, a u organiziranim muzejskim radionicama mogu naučiti metode rada pojedinog umjetnika što može ostaviti trajno pozitivan osjećaj za umjetnost. Suvremene nastavne metode se zalažu za aktivne nastavne procese koji između ostalog uključuju učenje putem igara koje mogu biti korisne i efikasne. Jedan primjer kako integrirati igru u nastavu likovne umjetnosti je društvena igra „ Igraj s Kniferom“ uz koju djeca osim što uče o umjetnosti razvijaju natjecateljski duh koji je poželjan u životu. Tradicionalne metode crtanja i slikanja nisu jedini način upoznavanja s djelima vizualne kulture. Današnjica djeci omogućava širok spektar načina gledanja vizualnog djela putem novih medija. Neki od njih su PC, tablet, 3 D printer, fotoaparati, pametne ploče. Multimedijalnost u nastavi potvrđuje široki spektar mogućnosti prikazivanja vizualnih formi.

Ključne riječi: komunikacija učenika, djela vizualne kulture, razvoj likovnosti, psihoterapeutski crtež, razvojne faze crteža, suvremene nastavne metode, multimedijalnost

ABSTRACT

The role of students' communication with works of visual culture is very important for children's development. This thesis will talk about how to encourage children's communication with works of visual culture, how important it is and what its role is in further aspects of student life. The developmental stages of students' drawings are also important for the development of communication and should not be skipped, but should be known and applied in order for art to develop in the right sense and encourage students to better visual knowledge. Psychotherapeutic drawing can serve as a great help in artistic expression and help in solving a child's problems. The process of psychotherapy is very effective and can instill in the consciousness an interest in art. Teaching in museums is very useful in developing children's communication with different works of art because students have the opportunity to be in direct contact with real works of art, and in organized museum workshops they can learn the methods of individual artists, which can leave a lasting positive feeling for art. Modern teaching methods advocate active teaching processes that include, among other things, learning through games that can be very useful and effective. One example of how to integrate play into art education is the board game "Play with Knifer", in which children, in addition to learning about art, develop a competitive spirit that is desirable in life. Traditional methods of drawing and painting are not the only way to get acquainted with works of visual culture. Today, it provides children with a wide range of ways to view a visual work through new media. Some of them are PC, tablet, 3D printer, camera, smart boards. Multimedia in teaching confirms a wide range of possibilities for displaying visual forms.

Keywords: student communication, works of visual culture, development of fine arts, psychotherapeutic drawing, developmental stages of drawing, modern teaching methods, multimedia

Sadržaj

1. UVOD	1
2. KOMUNIKACIJA UČENIKA S DJELIMA VIZUALNE KULTURE	2
3. RAZVOJNE FAZE DJEČJEG CRTEŽA	4
4. RAZVIJANJE LIKOVNOSTI KOD DJECE	5
5. PSIHOTERAPEUTSKI CRTEŽ KAO POMOĆ PRI LIKOVNOM IZRAŽAVANJU DJECE	6
6. OBRAZOVANJE U MUZEJSKIM PROSTORIMA	11
6.1. PRIMJER REALIZIRANJA NASTAVE MUZEJSKOM RADIONICOM.....	12
7. AKTIVNO UČENJE KAO POTICAJ UČENICIMA ZA RAZVOJ SENZIBILITETA PREMA LIKOVNOJ UMJETNOSTI	13
7.1. IGRA U NASTAVI LIKOVNE KULTURE.....	14
7.2. DRUŠTVENA IGRA JULIJE KNIFER.....	14
7.3. ONLINE IGRE.....	15
8. KONTAKT UČENIKA SA NOVIM MEDIJIMA	15
8.1. 3 D PRINTERI.....	16
8.2. TABLET, PC U NASTAVI.....	16
8.3. FOTOAPARAT.....	16
9. ZAKLJUČAK	17
10. LITERATURA	18
10.1. MREŽNI IZVORI.....	18

1. UVOD

Omogućavanje djeci od najranije do srednjoškolske dobi kontakt s raznim vrstama likovnog sadržaja razvija senzibilnost za ugrađivanje estetski organičkog u svijest djece. U budućnosti života djece ta senzibilnost će biti vrлина ne gledajući na zanimanje pojedinca. Ovaj diplomski rad govorit će o različitim metodama, tehnikama, vrstama likovnog sadržaja koje mogu razvijati zanimanje učenika za likovnu kulturu te ih potaknuti na kreativnost u daljnjem životu. Senzibilnost prema likovnosti koju će djeca steći na nastavi likovne kulture svojim odrastanjem mogu zadržati i primjenjivati u aspektima života za koje im može biti korisna. Likovnim stvaralaštvom ne razvijaju se samo motoričke sposobnosti nego i misli, spoznaje, emocije te likovni izričaj koji je sredstvo komunikacije sa samim sobom. Djeca od svoje najranije dobi imaju poriv za držanjem olovke i ostavljanjem traga na papiru jer im taj osjećaj pruža zadovoljstvo. Zato čin crtanja, stvaranja rukama djeci ne treba oduzimati unatoč novim medijima koji su danas integrirani u nastavu. Dječji crtež ima svoje faze pomoću kojih djeca razvijaju psihomotorički rast i razvoj zbog čega su jako bitne u dječjim životima. Svaki pojedinac kreće od faze šaranja koja se razvija do pojave prvih oblika, a kasnije složenih simbola i visokog realizma. Prema Balić – Šimrak (2010) znanstveno istraživanje koje su sprovedli govori o tome kako rano bavljenje likovnim aktivnostima i umjetnička naobrazba može povoljno utjecati na bolje posvećivanje pažnje, bolju koncentraciju u drugim aktivnostima, a mogu poticati i opuštanje organizma čak i lučenje hormona sreće. Navedeno rezultira kvalitetnijim življenjem što je jako dobar cilj za poticanje dječje kreativnosti.

2. KOMUNIKACIJA UČENIKA S DJELIMA VIZUALNE KULTURE

Uvođenje učenika u svijet likovnih umjetnosti ispunjen različitim likovnim djelima aktivira kod djece osjetljivost potrebnu za shvaćanje likovnog djela i za značenje vizualno likovnih poruka koje su danas univerzalno sredstvo komuniciranja. Kako bi se ostvarila dobra komunikacija učenika s djelima likovne kulture potrebno je odabrati likovno djelo, znati kako ga promatrati, koje komponente likovnog djela treba istaknuti, obratiti pažnju kako dijete doživljava umjetničko djelo te kakav pristup je potrebno izabrati da bi se probudio doživljaj umjetničkog djela kod promatrača, kroz koje faze prolaze djeca tijekom promatranja umjetničkih djela. Ovo su samo neka pitanja koja autori problematiziraju u svojim radovima raspravljajući o komunikaciji s likovnim djelima.¹

Aktivacija vizualnih podražaja koja se događa kod djece tijekom upoznavanja s umjetničkim djelima razvija se u širem pogledu tako što učenicima razvija sposobnost gledanja i pomaže u daljnjim aspektima njihovog školovanja i života. Značaj je u boljem povezivanju vizualnih prikaza jednih s drugima kao i prikaza iz drugih nastavnih predmeta. Vizualnost je u suvremenom dobu dominantan element komuniciranja pa je iz toga razloga poželjno da djeca što više razvijaju svoje vizualne podražaje. Školstvo je sve više elektronizirano te se u školama uči novim medijima koji su digitalni dakle većina sadržaja je multimedijalna, popunjena mnogim vizualnim prizorima i sadržajima te učenici trebaju moći znati odabirati sadržaje koji ih vizualno zadovoljavaju i koriste im za njihove potrebe.

Najjednostavniji način za poticanje djece na kreativno izražavanje jeste usmjeravanje pažnje na neki oblik. Dijete će najviše zaokupirati životne aktivnosti, funkcije, svojstva oblika, zanimanje za njegove dijelove i veličine i vizualna obilježja poput boje, materijala i oblika. Kako bi izbjegli nametanje vlastitog mišljenja poželjno je postavljati pitanje : „ Što vidiš?“²

Prema Feldmanu (1970) usvojene su četiri faze promatranja umjetničkog djela u mnogim školama. Prva faza je opisivanje u kojoj promatrači opažaju i opisuju ono što vide, druga faza je analitička obrada. U njoj se uočavaju elementi, principi i tehnike koje umjetnici rabe te se navedeni elementi uspoređuju i suprotstavljaju. Treća faza je faza interpretacije ili faza

¹ Kušćević, D., (2015)

² Belamarić, D. (1987).

razmatranja i ispitivanja mogućih ciljeva , tema i razloga zašto je rad nastao i zadnja faza jeste evaluacija u kojoj promatrači pokazuju što su naučili dajući osobno mišljenje o promatranom umjetničkom radu.³

Potrebno je znati kako navigirati učenika na gledanje umjetničkog djela. Ovdje su opisane faze gledanja koje imaju smisla zato što je um koji gleda potrebno osvijestiti što gleda. Isto tako postoje dobne granice gledanja i crtanja koje se značajno razlikuju jedne od drugih te ih je potrebno znati i osvijestiti.

Za izradu likovnog rada u potpunosti djeci je potrebno omogućiti određeno vrijeme. Tim načinom potiče se osobno zadovoljstvo djece koje rezultira razvijanje ustrajanosti kao njihove karakterne osobine. Ustrajanost je bitna osobina koja donosi potencijal za uspjeh u raznim područjima, a ne samo likovnom. U predškolskoj dobi djece ključno je imati kreativnog odgajatelja koji raspolaže raznim kompetencijama za poticanje razvoja djetetove i vlastite kreativnosti. Odgajatelj treba stvoriti okolinu u kojoj će se djeca moći igrati, učiti putem igre, aktivno sudjelovati u aktivnostima i suradnji s vršnjacima. Kako bi razvili kreativnost u likovnom području djeca moraju moći istraživati okolinu putem svih svojih osjetila i imati dovoljno vremena za istraživanje različitih materijala za rad, a moraju imati i slobodu za kreativno stvaranje. ⁴ Suvremeni odgoj i obrazovanje puno govori o važnosti uključivanja likovne umjetnosti u suvremene odgojno- obrazovne koncepte te o njezinoj važnosti za kreativni i kognitivni razvoj djece i mladih. Uključivanjem likovne kulture u ostala područja obrazovanja razvijaju se evaluacijske i komunikacijske sposobnosti. Likovna umjetnost u osnovnoj školi kao predmet je od bitne vrijednosti jer potiče iskustvene doživljaje, shvaćanja i prihvaćanja svijeta. ⁵

³ Kušćević, D. (2015)

⁴ Herceg, I., Rončević, A., Karlavaris, B. (2010).

⁵ KUšćević, D. (2015)

3. RAZVOJNE FAZE DJEČJEG CRTEŽA

Prema Grgurić, Jakubin (1996:30) postoje određene faze sazrijevanja i učenja. Prva faza je faza izražavanja primarnim simbolima koja započinje oko prve godine i traje do druge ili treće godine života, a dijeli se na nekoliko razdoblja. Prvo razdoblje ove faze je nesređeni izraz u kojemu dijete uživa u praćenju linije, a ne u njezinoj kontroli. Početak djetetova držanja olovke je grčevit i bez micanja zglobova. U početku treće godine života djeca počinju davati imena svojim radovima što je važan korak u razvoju mišljenja. Druga faza karakterizira kontrolirano risanje. Pojavljuju se prve kružnice koje ukazuju na razvoj motorike. Također u ovoj fazi karakterističan je početak crtanja ljudskog lika koji je univerzalan za svako dijete. Druga faza je faza izražavanja složenim simbolima. U njoj su kategorizirana djeca od četvrte do šeste godine starosti. „Crteži ove faze razvitka djetetove likovnosti ispunjeni su složenim simbolima koji se ne odnose na konkretne objekte nego na njihove značajke ili na akciju. Neki od simbola predstavljaju žurbu, skakanje, plesanje, zvukove, a ponekad nevrijeme, oluju, vjetar “(Grgurić i Jakubin, 1996: 48). Sljedeća faza je faza intelektualnog realizma u kojoj možemo primijetiti prikaz profila i pokreta „Možemo razlikovati neke načine likovnog izražavanja kao transparentnost prikaza (Rendgenski prikaz), prikaz akcije u fazama kretanja (vremenska dimenzija), emocijska proporcija, rasklapanje oblika, prevaljivanje oblika, vertikalni i obrnuta perspektiva i poliperspektiva”(Grgurić i Jakubin, 1996). Četvrta faza je faza vizualnog realizma. Pripada joj uzrast od jedanaeste do petnaeste godine života. Karakterizira ju realističnije izražavanje objekata, likovni izraz je detaljniji, a proporcije skladnije. U ovoj fazi postoji mogućnost za smanjenje interesa prema likovnoj umjetnosti. Prema Škrabini i Jakubin zadnja faza dječjeg crteža su likovni pojmovi i sustavi. Karakteristična je za uzrast djece šesnaeste i sedamnaeste godine života. Razmišljanje učenika ove dobi je više apstraktno dok pojedinci pristupaju okolini na intelektualno vizualni način.⁶

Opisane, navedene faze razvoja dječjeg crteža su jako bitne za odgajatelje, nastavnike i profesore jer moraju biti osviješteni koji je tijek razvoja dječjeg crteža, kako izgleda koja faza da ne bi došlo do prevelikih ili premalih očekivanja za dječje izražavanje. Također poznavanje navedenih faza značajno je za nastavnike kako bi znali odabrati primjeren sadržaj za učenike kojima predaju.

⁶ Grgurić, N. I Jakubin, M. (1996), Str. 27.

4. RAZVIJANJE LIKOVNOSTI KOD DJECE

„Dijete se likovno izražava kako bi prikazalo ono što ga zanima i uzbuđuje. S druge strane oduševljava ga materijal s kojim radi i sam proces rada te neposredna percepcija i pokreti. Za dijete su bitni doživljaj i akcija.” Ne sadrže svi dječji likovni produkti likovno-estetičku i originalnu vrijednost, ali ipak veći dio njih ima izvoran, neometen likovni izraz i likovno kreacijsko obilježje. Dijete daje svoj stav prema onomu što izražava i ne pokušava prikriti svoje prave osjećaje ili napraviti nešto za odrasle.”⁷

Djeca već u svojoj najranijoj dobi kreću istraživati i oblikovati rukama, opipavati i graditi u prostoru elementima iz svoje okoline poput kockicama, hranom. Tako nesvjesno zadovoljavaju vlastitu potrebu za stvaranjem. Dijete bez pretjeranih intervencija samoinicijativno od najmlađeg uzrasta traži put za osobni izraz likovnim stvaranjem te je radi toga zadaća odraslih i odgajatelja omogućiti im raznolike materijale i prilike za dječje likovno izražavanje, no isto tako treba ih uputiti na što sve likovnost može pružiti i tim načinom uvećati senzibiliziranost za svijet umjetnosti. Potrebno je svakom djetetu dati šansu za slobodno izražavanje svojega mišljenja i vlastitog komentara. Jedan od načina osiguravanja toga jeste razgovor „u krugu”. Tim putem djeca shvaćaju kako će imati priliku izraziti svoje mišljenje te dok slušaju druge čekaju svoj red i smišljaju vlastito izlaganje. Ovakve aktivnosti imaju učinak osjećaja većeg zadovoljstva kod djece što utječe na njihovo samopouzdanje koje se odražava u likovnim uradcima. Uz rast samopouzdanja dobar je način za gubljenje potrebe kopiranja tuđih radova te potiče na samostalno likovno stvaranje što omogućava bolje upoznavanje djeteta.⁸

Aspekti rada u likovnosti kod djece u ranoj i predškolskoj dobi su:

„- uvažavanje i prihvaćanje dječjeg autentičnog likovnog izraza u skladu s razvojnim karakteristikama dobi djeteta

- omogućavanje pristupa raznolikim likovnim materijalima i tehnikama likovnog stvaralaštva
- osiguravanje vremena i prostora za likovne aktivnosti
- omogućavanje djetetu da usvoji posebne likovne vještine kad su u pitanju likovni materijali i likovne tehnike

⁷ Grgurić, N. I Jakubin, M. (1996), Str. 27.

⁸ Balić-Šimrak, A. (2010)

- upoznavanje djeteta s likovnom umjetnošću putem slikovnica, reprodukcija, posjeta galerijama i muzejima.

Važno je da su odrasli uključeni u likovni proces:

- spremni odgovoriti na poruku koju im dijete šalje
- spremni pridati i naglasiti važnost pojedinog dječjeg uratka
- i sami imali iskustvo likovnog stvaranja kako bi se što kompetentnije nosili s ulogom likovnog pedagoga⁹.

Pamćenje djece u uzrastu od prvog do četvrtog razreda osnovne škole postaje trajnije i djeca su kritičnija što znači da se mašta sve manje miješa s onim što je dijete zapamtilo. Količina mogućnosti pamćenja informacija je sve veća kao i brzina pamćenja. Povećava se izražavanje i logičko pamćenje. Učenici od petog do osmog razreda osnovne škole bolje pamte nego u ranijim periodima. Razvoj logičkog pamćenja utječe na rječnik ovog uzrasta i razvoj misaonih sposobnosti. Dijete posjeduje sve veću samokontrolu pamćenja što znači da samo bira što želi pamtiti. Djeca višeg uzrasta od petog do osmog razreda osnovne škole imaju određeniju maštu koja se većinski odnosi na vanjsku sredinu i na ono što se uči u nastavi. Sve je veći razvoj stvaralačkog karaktera mašte kojoj doprinose: televizija, internet, literature s opisom fantastičnih događaja, radio, izložbe, muzeji, priredbe.¹⁰ Odrastanje djeteta mijenja količinu pamćenja informacija kao i preferencije za vizualne prikaze koji im aktiviraju zanimanje za stvaralaštvo. Zato nastavnici trebaju prilagoditi vizualne sadržaje koje nude djeci uzimajući u obzir njihovu dob, zainteresiranost za određeno područje te sposobnost likovnog razumijevanja i izražavanja.

5. PSIHOTERAPEUTSKI CRTEŽ KAO POMOĆ PRI LIKOVNOM IZRAŽAVANJU DJECE

⁹ Balić-Šimrak, A. (2010), str. 6.

¹⁰ Ban, R. (2017)

Psihoterapijski pristup ima određene smjernice za rezultate stvaranja dječjeg crteža. Obično su to pitanja na koja je poželjno doći do odgovora. Bitno je kako se dijete osjećalo odlučujući o tome što će crtati te što je osjećalo tijekom i po završetku crtanja. Terapeut može tražiti iscrpan i detaljan opis crteža prateći djetetovu emocionalnu angažiranost. Pažnju je potrebno usmjeravati na pozitivan i na negativan sadržaj. Poželjno je upućivati dijete na ostvarivanje dijaloga između sličnih ili oprečnih detalja s crteža. Djeca se često znaju identificirati s djelom u cjelini ili s detaljima crteža pa čak i uspostaviti komunikaciju s nekim segmentom crteža ili s čitavim crtežom. Terapeut može pitati dijete o situacijama iz života koje mu se čine bitne za razvoj crteža i psihičkog stanja djeteta. Uz navedene stavke razgovor između terapeuta i djeteta tijekom terapije može se nadopunjavati pitanjima o materijalu, tehnici kojom se rad izvodi, čvrstoći poteza, korištenju vode i količini iste, sloju nanesene boje i slično. Terapeut može govoriti o emocijama koje je dotada zapazio. Ovako vođena terapija olakšava komunikaciju s djetetom zato što postavlja crtež kao prijelazni objekt, međuprostor, intermedijalni prostor, katalizator koji koristi djetetu i terapeutu.¹¹

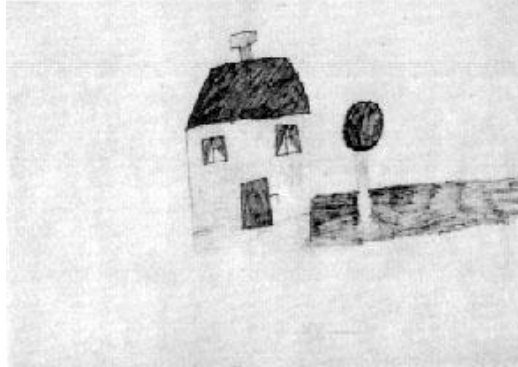
Ilustriranju objašnjenog razmatranja pomoći će prikaz analitički orijentirane psihoterapije šestogodišnje djevojčice Martine s fobijom od škole. Prikaz se sastoji od pet crteža nastalih tijekom trinaest psihoterapijskih seansi. Crtež je nastajao gotovo u svakoj drugoj seansi i bio je prijelazni objekt između Martine i psihoterapeuta. Martina je krenula na psihoterapijski tretman radi nastale fobije od škole koja je proizašla radi konflikta s nastavnicom koja ju je iz škole poslala kući. Važno je spomenuti da je Martini otac umro u njezinoj trećoj godini od ciroze jetre te ona nosi žive slike neprekinutog konflikta u kući, svađa, fizičkih obračunavanja majke i oca. Sjećanja na ta zbivanja završavaju Martininom konstatacijom: „Mene tata nikada nije tukao”. Psihoterapeut od njezine majke saznaje kako Martina nikada nije posjetila očev grob, a ona joj o tome nije govorila jer ju je htjela poštediti.¹²

Na prvoj psihoterapijskoj seansi Martina, povučena, gotovo inhibirana djevojčica trebala je nacrtati svoju obitelj. Kroz razgovor o crtežu psihoterapeut primjećuje nacrtanu kuću, livadu i drvo dok je zadatak bio nacrtati obitelj. Martina je objasnila kako je kuća mama, a ona drvo. U razgovoru Martina je primijetila da je kuća zatvorena, bez dima, vatre, kao da u njoj nitko ne živi ili su nekamo otišli i zaključali je. Drvo je mlado, lijepo ali je samo. Nemoguće je započeti razgovor između drveta i kuće. Psihoterapeut upozorava Martinu na veliki dio

¹¹ Likovno izražavanje u psihoterapiji djeteta sa školskom fobijom

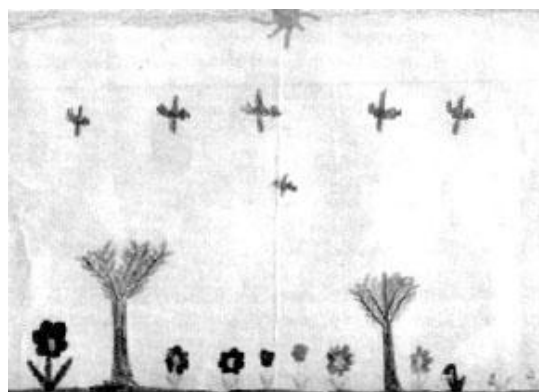
¹² Likovno izražavanje u psihoterapiji djeteta sa školskom fobijom

neiskorištenog papira oko crteža na što je ona odgovorila kako su mama i ona ponekad jako same.¹³

Prilog 1 – Martinin crtež obitelji¹⁴

Nakon dvije seanse Martina crta „ Put u Zagreb" kojega je ona tako nazvala. Novi elementi na crtežu bitno se razlikuju nego oni na prvom. Nacrtała je cvjetnu livadu, drveće s detaljima i puno više slobode nego drvo s prvog crteža. Na nebu je jato ptica, a pojavilo se i sunce te plavetnilo neba. Papir je u cijelosti iskorišten. Uspoređujući svoja dva crteža Martina zaključuje da je drugi veseliji i da je to ono što vidi iz autobusa putujući na terapiju u Zagreb. Ono o čemu ne želi govoriti je ptica koja se izdvojila iz jata.¹⁵

¹³ Likovno izražavanje u psihoterapiji djeteta sa školskom fobijom)

¹⁴ Likovno izražavanje u psihoterapiji djeteta sa školskom fobijom)

¹⁵ Likovno izražavanje u psihoterapiji djeteta sa školskom fobijom)

Prilog 2- „Put u Zagreb”¹⁶

Treći crtež je bio ključan u liječenju, a nastao je tri seanse nakon drugoga. Pri završetku Martina priča da je to vaza s cvijećem na stolu. Psihoterapeut ju pita o čudnoj boji stola i zida radi čega postaje potištenija, počinje plakati te govori kako je to cvijeće na grobu njezinog tate, da tamo nije bila nikada u tri godine jer ju mama nije vodila, a ona nije molila jer je mislila da će se mama ljutiti ako bude tražila odlazak na tatin grob. Psihoterapeut joj govori kako je sada učinila što je htjela, da je to lijepo od nje i razumljivo što je imala tu želju. Psihoterapeut ju također uvjerava kako ima dovoljno cvijeća za sve tri godine na što se Martina počinje smješcati i upire prstom u tamnu sjenu ispod modre vaze te govori da je to križ i da na poledini papira treba pisati: „Cvijeće na grobu moga tate”¹⁷

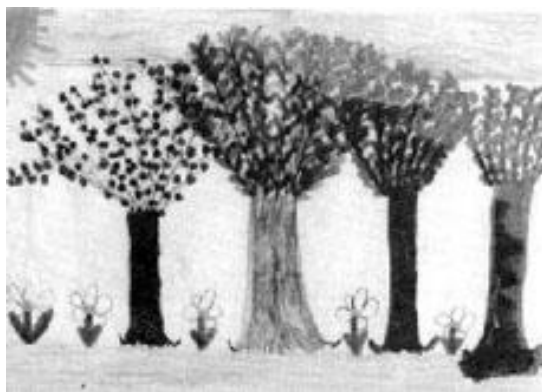
Prilog 3- „Cvijeće na grobu moga tate”

Četvrti crtež ima naziv „Cvjetna livada” te opisuje plavetnilo neba, toplo sunce, rascvjetalo drveće i cvijeće na livadi. Martina je sretna i uzbuđena.

¹⁶ Likovno izražavanje u psihoterapiji djeteta sa školskom fobijom

Prilog 3 – Isto

¹⁷ Likovno izražavanje u psihoterapiji djeteta sa školskom fobijom)

Prilog 4- „Cvjetna livada”¹⁸

Zadnji, peti crtež nakon kojega je Martina imala još tri seanse do završetka terapije Martina je nazvala „Martina u oblacima”. Smije se svojoj šali i vjeruje da je „pogodila” te da se može prepoznati na crtežu.

Prilog 5- „Martina u oblacima”

Martini je psihoterapija crtežom pomogla u liječenju njezinog simptoma fobije od škole, a pokazalo se da je Martina kroz crtež prošla i kroz proces žalovanja kojega do tada nije preradila. Primjer terapijskog crteža kod djece potvrđuje koliko je crtež bitan za djecu i njihov psihički razvoj te kako putem njega mogu puno bolje izraziti svoje emocije koje ne mogu riječima radi poteškoće koja im se događa u životu. Ovakav dobar pristup psihičkog ozdravljenja djetetu ostavlja pozitivan stav o crtanju u daljnjem životu.

¹⁸ Likovno izražavanje u psihoterapiji djeteta sa školskom fobijom)

6. OBRAZOVANJE U MUZEJSKIM PROSTORIMA

Petrač (2015) smatra kako dijete promatrajući likovno umjetnička djela može otkriti svoju unutarnju osobnost, prepoznati misli, osjećaje i ideje koje su predočene u nekoj likovnoj tehnici te tako obogatiti svoje spoznaje. Petrač također tvrdi da djeca poput odraslih gledaju umjetničko djelo na razinama teme, motiva i onoga što djelo prikazuje. Djeci se rijetko pristupa na detaljnoj analizi likovne forme i usvajanju likovnog jezika, a trebalo bi ako se dijete nađe pred likovnim elementom kao što je crta te ako pita što je to, mora mu se odgovoriti da je to crta. Ovim načinom dijete uči uočiti, prepoznati i imenovati element te usvaja likovni sadržaj.¹⁹

Muzeji nemaju samo kulturološku funkciju nego i obrazovnu koja se u današnje vrijeme sve više razvija. Poseban razlog razvijanja obrazovne funkcije u muzejima su organizirani edukacijski odjeli u njima. Te odjele vode muzejski pedagozi kojima je zadatak provođenje obrazovanja u muzeju. Suradujući sa stručnjacima stvaraju zanimljive oblike učenja te time privlače posjetitelje. Edukacijske radionice u muzejima posebno su privlačne djeci jer se razlikuju od klasičnih školskih metoda učenja i poučavanja. Suvremene metode rada u muzeju sadržane su raznim radionicama i igraonicama za mlađe posjetitelje koje provodi muzejski pedagog, dok su aktivnosti za starije sudionike ozbiljnijeg karaktera poput predavanja i seminara.

„Budući da se likovna djela ne nalaze u svačijem neposrednom okruženju, javlja se potreba za odlaskom djece u muzeje gdje ih imaju priliku promatrati te ujedno otkriti različito viđenje svijeta od vlastitog, susresti se s pravilima kulturnog ponašanja i navikom posjeta muzeju” (Zorić, M, 2017 : 9, prema Petrač, 2015)

Muzejske radionice mogu biti edukativne i kreativne. Najčešće su vezane uz izložbu koja je trenutno u muzeju. Ovakvim putem djeca imaju priliku upoznati nove autore, karakteristike načina izvedbe njihovih radova, razne tehnike realizacije umjetničkog djela, vrste medija putem kojih se može doći do željenog rezultata. Kreativnim radionicama imaju priliku probati neke od tehnika koje su mogli primijetiti na djelima izloženim u muzeju osmišljavajući vlastite ideje za rad. Ovakvim pristupom rada djeci se otvaraju novi pogledi na

¹⁹ Petrač, L. (2015).

umjetnost i likovnost te kod nekih učenika postoji mogućnost razvoja većeg interesiranja za likovnu umjetnost nakon posjeta edukacijskih muzejskih radionica.

Muzej predstavlja potpuno drukčiji svijet koji omogućava djeci aktivno učenje koristeći sva osjetila pri promatranju izloženih predmeta na licu mjesta, za razliku od promatranja istih putem medija ili na slici u udžbeniku prilikom nastave koja se održava u učionici ²⁰

Promjena prostora izvođenja nastave može pozitivno djelovati na promišljanje djece o nastavnoj temi koju obrađuju. Rad u prostoru koji nije učionica može ih potaknuti na drugačija razmišljanja i ideje do kojih dolaze. Muzejski prostor ima doprinosa tome jer im nudi puno različitih rješenja i načina izvedbi djela u kojima mogu dobiti inspiraciju za realiziranje vlastitog rada

6.1. PRIMJER REALIZIRANJA NASTAVE MUZEJSKOM RADIONICOM

Jedan od glavnih razloga realiziranja nastave u muzeju jeste učenje poznavanja postupka rada nekog umjetnika što je ključno za razumijevanje umjetničkog djela. Primjer održane muzejske radionice je radionica vezana za rad Julija Knifera u Muzeju likovnih umjetnosti u Osijeku. Glavni motiv kojega je Knifer koristio u svojim radovima jeste meandar. Meandar je prikaz koji se sastoji od vodoravnih i okomitih ploha. Kniferovi meandri su rezultat dugotrajnog, višednevnog i višegodišnjeg ispunjavanja plohe grafitnom olovkom. Za slikarstvo bazirano na ispunjavanju plohe nanošenjem boje smatra se kako ima duhovne komponente transcendentalne prirode te je taj osjećaj moguće steći samo isprobavanjem metodologije crtanja grafitnom olovkom po Kniferovoj formuli. ²¹

Djeca su imala zadatak vlastitom rukom isprobati metodu nastanka Kniferovog meandra. Tom metodom rada naučili su kako je Julije Knifer radio svoja umjetnička djela te stekli novo iskustvo pokušavanja realiziranja elemenata njegovih djela. Ovakve radionice vjerno prikazuju aktivnu metodu učenja u prostoru muzeja što djecu puno više zaintrigira nego kada su pasivni gledatelji i slušatelji.

²⁰ Zorić, M, (2017)

²¹ Pleša, M, (2017.) 31 str

7. AKTIVNO UČENJE KAO POTICAJ UČENICIMA ZA RAZVOJ SENZIBILITETA PREMA LIKOVNOJ UMJETNOSTI

Aktivno učenje je u današnjici bitan element u obrazovanju koji djecu potiče na sudjelovanje u nastavi likovne kulture čime postaju zainteresiraniji za predmet i medije kojima rade. Kombiniranjem nastavnih metoda i prilagođavanjem istih u nastavnim situacijama razvija se kreativnost koja potiče učenike na razna promišljanja o realizaciji nastavnih sadržaja nastave likovne kulture. Specifičnost nastave likovne kulture je u tome što je interdisciplinarna, dinamična i fleksibilne prirode.²²

Karakteristika aktivnog učenja kojega zagovara suvremena nastava jeste važnost aktivnog učenja i sudjelovanje učenika kao aktivnih sudionika nastavnog procesa. Svaka definicija aktivnog učenja u prvi plan stavlja učenika i razvoj njegove autonomije.²³ Stavljanjem učenika u prvi plan djeca imaju dojam kako su važna u procesu održavanja nastavnog sata te time postaju zainteresirani sudionici. Takvim pristupom rada učenici će puno bolje i duže zapamtiti sadržaje, nastavne metode i tehnike koje su obrađivali na nastavnom satu upravo radi aktivnog sudjelovanja u nastavi.

Jedno od glavnih obilježja suvremene nastave jeste to da je učenik u središtu nastavnog procesa. Cilj je aktivno uključiti učenike u nastavu. Time se potiče njihova kreativnost i stvaralaštvo.²⁴ Poticanjem kreativnosti i stvaralaštva u likovnoj kulturi kod djece puno je veća mogućnost za razvojem kreativnosti u ostalim područjima njihovih života nego bez poticanja kreativnosti jer djeca tim načinom razvijaju svoja mišljenja i trude se pronaći jedinstveno rješenje za zadani problem. Takvo promišljanje o problemima rezultira originalne ideje i realizacije istih.

Neke od suvremenih metoda su: dijaloška, istraživačka, učenje putem rješavanja problema, simuliranje i igra. Dijaloška metoda je motivacijskog karaktera i ona uvodi učenike u program upoznavajući ih s aktivnošću koju trebaju izvesti motivira ih za nju te govori o cilju kojeg trebaju izvršiti. Učenje putem rješavanja problema potiče kreativnost učenika. Ima jako visok domet i oblik učenja. Metodom igre dolazi do izražaja uenička inteligencija, snalažljivost, natjecateljski duh, upornost i želja za pobjedom,

²² Tomljenović, Z, (2016,)

²³ Matić, T, 2014.

²⁴ Stojanović, j.(2017)

7.1. IGRA U NASTAVI LIKOVNE KULTURE

„Igre su važan dio u ljudskom životu – razvoju i odrastanju i potrebno ih je poticati i upotrebljavati na nastavi kako bi učenje bilo bliže ljudskim potrebama, a time i kvalitetnije.”

25

Djeca kroz igru prestaju biti opterećena nastavnim procesom te postaju fokusiranija na sam čin igre. To je jedan od bitnijih razloga zašto bi takvu realizaciju nastave trebalo poticati i koristiti. Nastava likovne kulture vrlo je pogodna za ovakav tip nastave i može ju učiniti: zabavnom, kreativnom i konstruktivnom.

„Najjasniji znak zrele odraslosti – a ovo će iznenaditi mnoge odrasle – mogla bi upravo biti sposobnost da se bude djetetom; da se netko može igrati baš poput djeteta. Ovo otkriće nije novo, to je više vrsta ponovnog otkrića. Stoljetna opažanja i razmišljanja osigurala su brojne dokaze za nešto što su ljudi zapravo znali cijelo vrijeme. Čovjek se mora igrati.”²⁶ Kroz igru djeca razvijaju puno veći interes prema motivima koji su uključeni u sam process učenja. Igranjem stvaraju prema nastavi simpatije koje imaju puno veći potencijal za razvoj u odraslom životu nego kada se nastava sprovodi tradicionalnim načinima realizacije nastave koji nikada ne uključuju metode igre.

7.2. DRUŠTVENA IGRA JULIJE KNIFER

Primjer igre u nastavi likovne kulture je društvena igra o umjetniku Juliju Kniferu. Osmišljena je poput igre čovječe ne ljuti se dakle sastoji se od ploče, praznih polja po kojima se figurice kreću i pitanja na koja učenici odgovaraju. Odgovori na postavljena pitanja su ključni za kretanje po praznim poljima i za dolazak do pobjede. Simbolički oblik kretanja je u obliku meandra. Ovakvim načinom igranja u nastavi provjerava se aktivnost i obrazovni ishodi, razumijevanje pojmova. Ključni element je razvoj natjecateljskog karaktera kojega učenici vole te im on budi jako veliku zainteresiranost prema igri. Za pobjedu potrebno je

²⁵ Pleša, M, 2017: str 11

²⁶ Pleša, M, 2017.: 2 str

imati sreće ali i znanja što daje jednu notu nepredvidivosti i prostora za pobjedu čak i učenicima koji ne znaju odgovore na sva pitanja, a to ih automatski puno više uključuje u interesiranje za nastavu. Važnost aktivnog učenja u nastavi likovne kulture značajna je za razvoj kreativnosti, promišljanja o raznim načinima realiziranja rada svakog djeteta. Učenik je aktivan, slobodno i samostalno izlaže svoje mišljenje. Nastava likovne kulture može biti aktivno izvedena na mnogobrojne načine. Od odlaska u muzej i sudjelovanja na muzejskim radionicama, korištenje multimedijalnih sredstava koji služe kao pomoć pri stvaranju likovnog rada. Pomoćna sredstva mogu biti 3- D printeri, tableti, fotoaparati. Posebnu i veliku ulogu u razvoju kreativnosti ima igra. U nastavu likovne kulture mogu biti uključene razne igre kroz koje učenici prolaze nastavne teme. Postoje virtualne igre, razne aplikacije, a isto tako neke je moguće fizički realizirati. Ovim putem djeca zabavnim načinom prikupljaju nove informacije i svladavaju nastavni sadržaj.

7.3. ONLINE IGRE

Uz navedeni primjer igre u fizičkom, stvarnom prostoru postoje i virtualne, online igre koje su učenicima jako zanimljive jer su u obliku koji ih u suvremenom dobu jako interesira.

Stranica Google Arts and Culture nudi mnoge edukativne i interakcijske sadržaje kreirane u obliku igrica.²⁷

Uz online igre ova stranica ima mogućnost 3 -D razgledavanja muzeja i raznih geografskih lokacija pomoću kojih učenici mogu gledati realno prikazanu arhitekturu različitih dijelova svijeta kao i umjetnička djela. Virtualni svijet djeci omogućava dodatnu dimenziju pristupa vizualnoj komunikaciji s umjetničkim djelima.

8. KONTAKT UČENIKA SA NOVIM MEDIJIMA

Kako su uređaji dobili na multifunktionalnosti počelo ih se koristiti u sve više svrha. To i jeste razlog njihova početka rada u nastavi. Funkcije uređaja se svakodnevno aktualiziraju kao što se smišljaju novi interaktivni sadržaji koje je vrlo lako uključiti u nastavni sat. Obrazovnom tehnologijom primjenjuju se predmeti, uređaji, instrumenti, tehnike, procesi i

²⁷ Google Arts and Culture (2021)

dogadjaji. Prate se njihovi međusobni odnosi te se integriraju u odgojno obrazovni proces. Neki od njih su 3D printer, tableti i računala u nastavi, fotoaparati, pametna ploča.

8.1. 3 D PRINTERI

3D printerima moguće je potaknuti kreativnost djece tako što će im biti omogućeno realiziranje svoje ideje ili koncepta istražiti u stvarnom, fizičkom prostoru. Uz to 3 D print potiče različite pristupe učenju. Vizualni pristup učenju ubraja skiciranje, dizajniranje, modeliranje 3D objekata dok kinestetički podrazumijeva manualni rad, a logički bi bio istraživanje i rješavanje zadanih problema. Postoji i socijalni pristup učenju koji zagovara razmjenu ideja, pristupa i rješenja te konstruktivistički koji potiče planiranje, oblikovanje ideja i pojmova kroz kritičko mišljenje.²⁸

8.2. TABLET, PC U NASTAVI

Uređajima kao što su laptop i računalo djeca mogu proširiti viđenja i saznanja. Primjena tableta moguća je u nastavi likovne kulture. Učenici pomoću raznih stranica i aplikacija mogu posjećivati različite lokacije, muzeje te tako izaći izvan učionice iako fizički možda nisu u mogućnosti za odlaskom na neke određene lokacije. Uz mogućnost istraživanja virtualnog prostora uporabom ovakvih pomagala djeca mogu igrati razne igre koje im pomažu pri razvoju vizualnog razmišljanja i gledanja.

8.3. FOTOAPARAT

„Poboljšava se komunikacija između korisnika i računala; korištenje sustava kodova i simbola, transfer znanja istodobnim djelovanjem na više osjetila, mnogostrukim kodiranjem i modeliranjem moguće je stvaranje realnih i kompleksnih situacija i prikaz nastavnog sadržaja iz drugih perspektiva, u različitim kontekstima i na više razina apstrakcije.“²⁹

Fotoaparat kao medij izražavanja u nastavi likovne kulture može biti koristan i imati doprinos u aktivnom učenju. Pruža različite načine prikaza određenih nastavnih tema putem fotografije ili video uratka. Mogućnost prikazivanja stvarnosti, pojava u ovom mediju djeci

²⁸ Turković, V, (2015)

²⁹ Bilić, M. , (2007)

može biti jako zabavna i funkcionalna. Uz promišljanje o realizaciji određene teme nastave likovne kulture pomoću fotoaparata realiziraju zadatak i uče koristiti novi medij. Korisna strana je mogućnost primjenjivanja naučene tehnike u izvedbi zadataka drugih nastavnih predmeta što razvija kreativno razmišljanje. Promjenom medija djeca mogu promijeniti način razmišljanja i doći do novih originalnih ideja kako realizirati svoje zadatke.

9. ZAKLJUČAK

„Dijete se likovno izražava kako bi prikazalo što ga zanima i uzbuđuje, a njegova osnovna potreba tijekom razvoja likovnosti jest da neprestano mijenja sadržaj rada što proizlazi iz želje za aktivnim spoznavanjem i izražavanjem doživljenog (Grgurić i Jakubin 1996)“³⁰ Bitno je djeci omogućiti razne vrste likovnog sadržaja kao i razne materijale, tehnike pomoću kojih će se izražavati u svojim radovima kako bi što bolje spoznavali i izražavali unutarnji doživljaj. Dobru podlogu za razvijanje zanimanja prema estetskom potrebno je stvarati od predškolskog doba kako bi se ugradila u svijest djece te u daljnjem životu bila njihova vrlina bez obzira na zanimanje. Da bi se navedeno omogućilo potrebno je znati faze razvijanja dječjeg crteža i njihovih psihomotoričkih sposobnosti kako se ne bi od njih očekivalo premalo ili previše. Potrebno je djecu upoznavati za različitim tehnikama,

³⁰ Vuković A, završni rad , (2018)

metodama rada kao i mijenjati okolinu u kojoj rade. Djeca koja se zainteresiraju za vizualnost i razviju određenu kreativnost mogu je jako dobro primjenjivati u ostalim aspektima života što je poželjno i trebao bi biti cilj.

10.LITERATURA

Belamarić, D. (1987). Dijete i oblik. Zagreb: Školska knjiga

Grgurić, N. I Jakubin, M. (1996), Vizualno – likovni odgoj i obrzovanje. Zagreb: Educa

Herceg, I., Rončević, A., Karlavaris, B. (2010). Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi. Zagreb: Alfa

Petrač, L. (2015). Dijete i likovno umjetničko djelo. Zagreb: Alfa

10.1. MREŽNI IZVORI

Balić-Šimrak, A. (2010). Predškolsko dijete i likovna umjetnost. Dijete, vrtić, obitelj, 16-17 (62-63), 2-8. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/124737> preuzeto (30.06.2021)

Ban, R. ,(2017) Utjecaj medija na dječje likovno stvaralaštvo, diplomski rad, preuzeto s <https://core.ac.uk/download/pdf/198109441.pdf> (30.06.2021)

Bilić, M. ,(2007) Nadrljanski, M. i Nadrljanski Đ. Digitalni mediji u obrazovanju, INFuture2007: “Digital Information and Heritage” članak u pdf formatu: <https://www.bib.irb.hr/379266>

Google Arts and Culture preuzeto s <https://artsandculture.google.com/> (03.07.2021)
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=236253 , preuzeto (28.06.2021)

KUščević, D. (2015) Likovno umjetnička djela u nastavi likovne kulture. Preuzeto s <file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/Kuscevic.pdf> (29.06.2021)

Likovno izražavanje u psihoterapiji djeteta sa školskom fobijom <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/psihodinam.htm> , preuzeto (01.07.2021.)

Matić, T, (2014) Metode aktivnog učenja u razrednoj nastavi, Diplomski rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, članak u pdf formatu : https://bib.irb.hr/datoteka/742801.Terezija_Mati_-_diplomski_rad.pdf

-Stojanović, j. (2017) Suvremene metode u funkciji uspješne nastave likovne kulture, (prezentacija) , <https://prezi.com/x1guguooqp6d/suvremene-metode-u-funkciji-uspjesne-nastave-likovne-kulture/> (preuzeto 28.06. 2021)

Tomljenović, Z, (2016) Nastavne metode kao čimbenik kvalitete u nastavi likovne kulture, Školski vjesnik:časopis za pedagojsku teoriju

Turković, V.(2015) internetski članak : 7 razloga zašto bi svaka škola trebala imati 3D printer <http://kernelreloaded.com/7-razloga-zasto-bi-svaka-skola-trebala-imati-3d-printer/>

Vuković A, završni rad, (2018) , Poticanje dječjeg likovnog stvaralaštva, preuzeto s <https://repozitorij.ufzg.unizg.hr/islandora/object/ufzg%3A552/datastream/PDF/view> (29.06.2021) str. 5.

Zorić, M,(2017) Mogućnost obrazovanja u muzejskim prostorima, Diplomski rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, članak u pdf formatu : <https://repozitorij.foozos.hr/islandora/object/foozos%3A511/datastream/PDF/view>